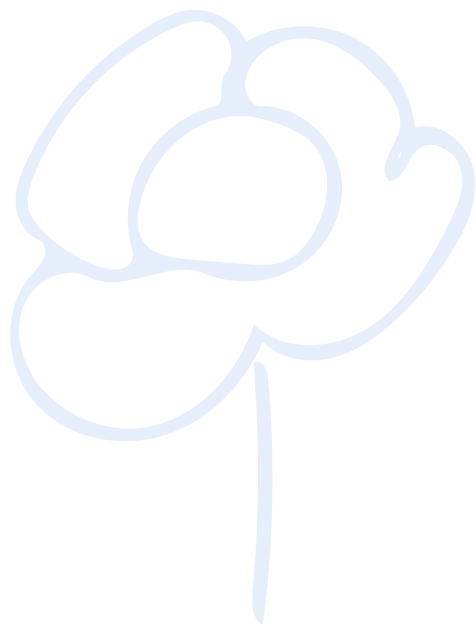

Developing Creative Language Skills through the Arts - LATTA

Udvikling af børns sprogfærdigheder via æstetiske læreprocesser

Den danske del

Developing Creative Language Skills through the Arts - LATTA

Ansvarig utgivare: Margaretha Lindh
Formgivning: Kerstin Olsson Grönvik
Redaktør: Trine Broholm Jacobsen
Tryckt i Huddinge, Sverige 2015

Inledning

Boken du håller i din hand sammanfattar det pedagogiska arbetet i ett europeiskt projekt om språk och estetiska uttryck i förskolan. Projektet har pågått under två år och det har genomförts inom ramen för Comenius Regio. Det är ett bilateralt projekt mellan Lyngby-Taarbæk, Danmark och Huddinge kommun, Sverige. Den svenska delen av projektet har genomförts i Skogås tillsammans med förskolan Svalan och Kulturskolan. Den danske del af projektet er gennemført i Lyngby med deltagelse af Musikskolen, børnehuset Carlshøj og en børnehaveklasse på Trongårdsskolen.

Språkutveckling genom estetiska uttryck är en av grundstenarna i projektet. Den andra är att estetiska uttryck är ett språk i sig. Dessa båda aspekter har barnen och pedagogerna utforskat tillsammans på olika sätt.

Det är pedagogernas berättelser, erfarenheter och pedagogiska upplägg i deras arbete med barnen som du får lyssna till här. Arbetet har tagit sin utgångspunkt i konsten. Barnens upplevelse i musik, uttrycks i bild som i sin tur uttrycks i drama som i sin tur uttrycks i bild, i musik, i drama... Så fortsätter det. Olika estetiska uttryck går runt. Den här pedagogiska processen har vi därför kallat *Konst går runt*. Vi har desuden arbejdet med Storytelling som tema, og også herigennem arbejdet med projektets formål: at give de deltagende børn mulighed for at udforske deres egne kreative udtryk ud fra en forventning om, at det udvikler og forbedrer deres sprogkundskaber, når de bruger sproget i samspil med æstetiske læreprocesser.

I den här boken får du en glimt av det kreativa arbete som barn och pedagoger utfört tillsammans. Förhoppningsvis kan det inspirera dig till att utforska detta stora och spännande område vidare.

28 april 2015

Margaretha Lindh
Projektledare
F d kulturskolechef
Huddinge kommun

Astrid Breinholdt
Projektleder på dansk side
A fdelingsleder i
Lyngby-Taarbæk Musikskole

Børnehaveklasselæreren

Jeg er uddannet pædagog og har de sidste 18 år arbejdet som børnehaveklasseleder. Jeg blev spurgt, om jeg ville deltage i projektet og svarede ja med det samme. Det lød interessant med et samarbejde mellem Danmark og Sverige. Vi kan udveksle erfaringer og sammen undersøge, hvad æstetiske, kreative og musiske læreprocesser betyder for børn/elever, både et- og tosprogede.

Maibritt Timler, Trongårdsskolen

Rytmiklæreren

Jeg er uddannet på Institutet for Rytmik og blev tilknyttet projektet, fordi jeg underviser på Musikskolen. Alle delprojekterne har haft en rigtig fin tråd igennem hele forløbet. Fællesskabsfølelsen blev skabt på tværs af institutionerne. Og det var helt tomt efterfølgende, da projektet var ovre.

Nicolina Sælland Kirketerp Møller, Lyngby-Taarbæk Musikskole

Daginstitutionslederen

Jeg har deltaget i projektet som del af styregruppen. Det har været berigende at blive inspireret af andre faggrupper samt fagfæller fra Sverige.

Elsebeth Schmidt, Børnehuset Carlshøj

Violin- og violalæreren

Mit job som violin/viola- og sammenspilslærer i Musikskolen bragte mig med i projektet. Det har været et dejligt samarbejde med ligesindede kolleger på tværs af grænser. Det er vigtige at lade børnene udtrykke sig og give dem mulighed for at være kreative, fordi musik bygger broer. Konferencerne har været meget flotte oplevelser, godt planlagte og med gode emner. Det var interessante musikalske opførelser, foredrag og fortællinger.

Birgitte Ernst Bak, Lyngby-Taarbæk Musikskole

Billedkunstlæreren

Jeg er uddannet billedkunstner. Det har været interessant at afholde workshops for børn inden for nogle andre rammer, end jeg er vant til, ligesom det har været givende at møde de øvrige deltagere i projektet på tværs af fagligheder. Særligt har de to konferencer været særdeles inspirerende.

Joachim von Vesten Jørgensen, Billedskolen, Lyngby-Taarbæk Musikskole

Tosprogs pædagogen

Min baggrund for at blive tilknyttet Comeniusprojektet er min stilling som tosprogs pædagog. Projektet fokuserer jo især på det tosprogede barns sproglige udvikling, og jeg har mange års erfaring med at anvende musik og rytmik som en tilgang i dette arbejde.

Det har været spændende at se andres tilgang i arbejdet samt at samarbejde på tværs af faggrupper og landegrænser. Et stort plus ved projektet har været det direkte fokus på børnene og deres udbytte af processerne.

Trine Broholm Jacobsen, Center for uddannelse og pædagogik

Souschefen i daginstitutionen

Som tidligere leder og nu souschef i Børnehuset Carlshøj har jeg arbejdet med teater, musik og rytmik i mange år. Det har været interessant som specialiseret indenfor dette område at se, hvordan andre arbejder med genren.

Bolette Dich, Børnehuset Carlshøj

Musikmedarbejderen

Min uddannelse og mit arbejde som musiker er baggrunden for min deltagelse i projektet. Jeg har gennem mange år arbejdet med musik, teater og rytmik i Børnehuset Carlshøj. Her har de tosprogede børn et særligt fokus med tilrettelagte musik/rytmiske forløb. Undervejs i projektet har det været tankevækkende at se svenske og danske kollegers tilgang til æstetiske læreprocesser. Det var især sjovt at se børnene engagere sig i udstillingen på biblioteket.

Jack Giersing Børnehuset Carlshøj

Projektlederen

Jeg er i projektet optaget af, hvordan musikundervisning kan inspireres af andre kunstarter, og hvordan dette samarbejde kan udvikle elevernes muligheder for at udtrykke sig gennem både det musiske og det verbale sprog. Samarbejdet med de svenske kollegaer i projektet har været meget inspirerende og givende.

Astrid Breinholdt, afdelingsleder i Lyngby-Taarbæk Musikskole.

Kunst går rundt

Det overordnede tema i det første år af samarbejdet er "Kunst går Rundt". Med inspiration fra model i Sverige, hvor et kreativt udtryk bruges som afsæt for et nyt, besluttede vi, at en fælles udstilling i april 2014 på Stadsbiblioteket i Lyngby og i september 2014 på Galleri Lyktan skulle have titlen "Kunst går rundt".

Svenske børn lavede billeder inspireret af musik og teater. De sendte billederne til Danmark som inspiration til nye kunststudtryk f.eks. billeder, musik, video og historier. Vi returnerede vores værker til Sverige til ny inspiration.

Der er i projektet særligt fokus på processen og udvekslingen mellem de danske og svenske børn. Udstillingen var en dokumentation af denne proces.

Fra Trongårdsskolen deltager en hel børnehaveklasse og fra Børnehuset Carlshøj deltager 8-12 af de ældste børn i de forskellige delprojekter, der alle er en del af det overordnede tema: Kunst går rundt.

Former

Det første projekt i "Kunst går Rundt".

Vi udveksler billeder malet af børn fra Sverige og Danmark. Vi taler med børnene om billederne. Om de følelser, eleverne udtrykker gennem billederne, og om farverne.

Kan en følelse have en farve - eller en form?

Alle børn er interesserede og opsatte. Eleverne fra Trongårdsskolen maler former, og i samarbejde med musikskolen laver vi et rytmik/musik forløb om former, hvor børnene spiller, danser og leger formerne ind i kroppen. Instrumenterne - claves, tromme og triangel viser forskellige geometriske former.

Store bogstaver i Børnehuset Carlshøj

Store bogstaver på transparenter (2-D-bogstaver)

Hvert barn former sit eget forbogstav ved først at danne bogstavet med 2-4 andre børns kroppe, som de lægger til rette på et stort stykke transparent (gennemsigtig plastfolie). Herefter tegner de bogstavet op med sprittusch rundt om børnenes kroppe.

Barnet maler sit eget bogstav i én ren farve, efter eget valg. Bogstaverne klippes ud. Ved udstillingen hænges bogstaverne i snore fra loftet

Det er tydeligt, at børnene finder det interessant, at der kommer en voksen "udefra" for at arbejde med dem, hvilket jeg tror, er med til at skærpe deres interesse.

Jack synger (bogstav)sange og spiller guitar til. Børnene er meget engagerede, de hjælper hinanden og interesserer sig for hinandens bogstaver, der hersker en rolig og rar stemning. Der er indbygget mange processer i aktiviteten: Socialt – at røre ved hinanden, at samarbejde, at lytte, at hjælpe. Motorisk – kropsbevidsthed, sansning samt fin- og grovmotorik aktiveres. Sprogligt – at lytte til og forstå instrukser, at spørge om hjælp, at udveksle erfaringer, forskelligt ordforråd aktiveres. Zahraa 5 år: "Hvad er det for et bogstav?". "S" svarer jeg, "S for Simon". Zahraa tænker lidt "Så starter Sina også med S?".

Små bogstaver i Børnehuset Carlshøj

Små bogstaver i SilkClay (3-D-bogstaver)

Den samme gruppe børn, der tidligere har lavet 2-D-bogstaver, mødes igen. Udgangspunktet er igen deres eget for bogstav. Børnene former bogstavet i SilkClay, en meget let bearbejdelig modellermasse, som omvikles eller klemmes fast på 2 mm aluminiumstråd. Bogstaverne monteres på små malerlærreder, der hér fungerer som "sokkel". Ved udstillingen placeres bogstaverne på glashylder i udstillingsmontrer.

Børnene kan frit vælge, om de vil bruge én eller flere farver, samt hvorvidt bogstavet skal pyntes (bolsjestrøber, øjne, en lille hat etc.). Flere gør sig overvejelser i forhold til det 2-dimensionelle bogstav, de har lavet tidligere.

Rytmik i Børnehuset Carlshøj

For at børnene, der deltager i projektet, skal lære hinanden at kende, har børnehaven og børnehaveklassen en formiddag sammen i Børnehuset Carlshøj. Her er alle med til et rytmik/musik forløb, hvor de præsenteres for hinanden, mens musikken spiller, alle synger og er i bevægelse. Herefter går alle på legepladsen for at lave snobrød og lege.

Violiner i Børnehuset Carlshøj

Børnehavebørnene introduceres til violinen, strengene, hvordan man holder den m.m. Børnene er med, men meget opsatte på at prøve selv. De prøver én efter én violinen, og vi klapper! Derefter udtrykker børnene samlet forskellige følelser på violinerne fx vrede og glæde. Børnene forsøger sig også med at lave lyde og billeder med tonerne fx regn og regnbuer. Alle er meget koncentrerede, det er tydeligt at selve aktiviteten fanger alle! Nogle bruger hele kroppen og mimikken til at understrege følelsen glad og sur.

Atter understreges vigtigheden af, at denne aldersgruppe gives mulighed for at erfare og lære gennem sansning og aktiv deltagelse.

Violiner *Trongårdsskolen*

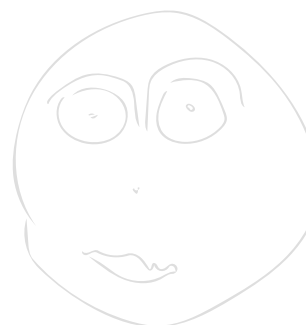
Samme forløb som i Carlshøj -med børnehaveklassen. Vi taler desuden om musiksprog og musikalfabetet. Alle prøver over flere gange at spille på violinen med stor glæde og lærer at håndtere den med forsigtighed.

I både Carlshøj og på Trongårdsskolen forløber delprojektet med violinerne over to gange.

Store bogstaver *Trongårdsskolen*

Bogstaver på transparenter (2-D-bogstaver). Samme forløb som i Carlshøj. Børnehaveklassen arbejder på Musikskolen, hvor der er god plads. Når alle er i gang med at male, bliver der helt roligt i rummet, børnene er fordybet og optaget af at male. De hjælper hinanden med at blive færdige med eget bogstav og går derefter hen og fortsætter med at male på et fælles billede.

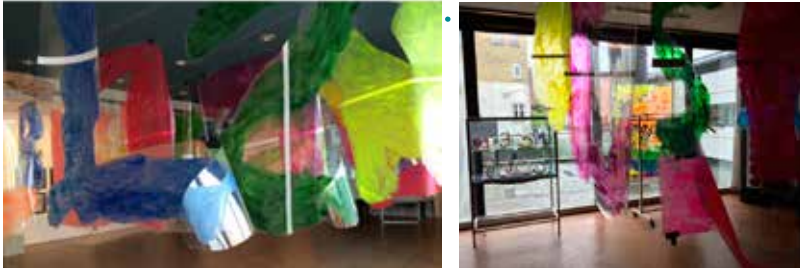
Rytmik *Trongårdsskolen*

Der er planlagt 8 forløb af 45 minutter, som tager udgangspunkt i "De tre Bukke Bruse", "Trolde" og "Noahs ark". Historien bliver fortalt med eleverne som aktører. Trommer, claves, rasleæg og klaver er lydkulisse, og kroppe er i bevægelse hele tide. Efter forløbet genfortæller eleverne historien, hvilke ord, udsagn og handlinger kan de huske. Alt de husker bliver skrevet på tavlen og herefter tegnes en tegning, hvorpå ord/udsagn skrives. Eleverne får ved det tværfaglige samarbejde flere input og arbejder med emnerne ud fra forskellige tilgange.

Små bogstaver *Trongårdsskolen*

Små bogstaver i SilkClay (3-D-bogstaver). Samme forløb som i Carlshøj, børnehaveklassebørnene kom ud til Staldloftet på Sophienholm for at arbejde.

Udstilling på Stadsbiblioteket

Det er en stor oplevelse for børnene at se deres egne værker på biblioteket. De indtager rummet med glæde, begejstring og stolthed. Oplever sammen deres værker i et andet rum. De går omkring med hinanden, taler om billederne, bogstaverne, om dengang de malede og modellerede deres værker. De bevæger sig igennem og under de store bogstaver, så bogstaverne bevæger sig, og der mærkes en let brise. De optages af at se filmen af dem selv. Filmen hjælper dem til at blive mindet om alt det, de har lavet sammen, og en tydelig stolthed ses. De svenske billeder bliver også betragtet. Rundt om hænger små tegnede figurer og ved fælles indsats bliver de alle fundet. Små vinduer placeret højt er sjove at kigge ind i for at se, hvad der gemmer sig bag dem. Et stort billede malet af de svenske børn hænger oppe i loftet, så man kan ligge mageligt på en stor pude og kigge op på de mange fine tegninger og tale om det.

”Låten” går rundt

Inspireret af projektet Kunst går rundt opstår et nyt samarbejdsprojekt på tværs af landegrænsen: Låten går rundt, hvor strygerelever i Danmark og Sverige, inspireret af hinandens oplæg, komponerer satser til et fælles værk med i alt 5 satser:

1. sats: ”Jeg er lille”, komponeret af Shiri på 3 år fra Danmark.
2. sats: ”Molly”, komponeret af Li-Or på 7 år fra Danmark.
3. sats: ”Bladene falder”, komponeret af Ingrid på 9 år fra Danmark.
4. sats: ”Brottom Låt” komponeret af Lucas på 9 år fra Sverige
5. sats: ”Dancing Dear ” komponeret af Li-Or på nu 9 år fra Danmark på Børnebiblioteket.

Storytelling

Det overordnede tema for det andet år af samarbejdet er Storytelling via musik, teater og billedkunst som understøttelse af sprogindlæring for de deltagende børn.

Fang Fortællingen fortællekasse i Børnehuset Carlshøj

Børnene får en trækasse, som de skal "genfortælle" en velkendt historie i (Jacob Martin Strid: "Da Lille Madsens hus blæste væk" - der indgår mange genstande i historien fx hestesko, pandekager, blomster, en kanon og et bjerg).

Der er mange materialer til dette - og dermed mange muligheder for at arbejde både rumligt (bygge/modellere), og fladt (tegne, male, klippe).

Det er en gruppe på kun 8 af de ældste børnehavebørn, flere af børnene er tosprogede, enkelte taler endnu ikke dansk. Det fungerer godt med den lille gruppe samt at lade børnene selv træffe valg om både materialer og genstande til fortællekassen. Der er i høj grad fordybelse. En dreng, der tvivler på sine "kunstneriske evner", får en succesoplevelse - for han kan godt. Den lille gruppe, og at vi opholder os i et lille rum samlet ved ét bord, er befordrende for gode samtaler. Børnenes fortællekasse deltog i Stadsbibliotekets Fortællefestival, hvor børnene deltog i fernisering og vandt en bog! Fortællekassen var efterfølgende udstillet på Børnebiblioteket.

Rytmikprojekt Musikskolen

Storytelling som overskrift. Alle rytmikpædagogerne i musikskolen arbejder sammen om et projekt med ca. 200 0.klasses elever. Vi tager udgangspunkt i oplægget fra Comenius Regio samarbejdet, og eleverne er selv med til at danne historien. Det bliver til en sørøverhistorie, som vises ved tre forskellige opvisninger for forældrene. I undervisningen har børnene digtet historien, tegnet, malet, sunget, spillet instrumenter, taget foto mm.

Storytelling og teater på Trongårdsskolen

Et samarbejde mellem Trongårdsskolen, Musikskolen og Billedskolen. Vi anvender Storytelling som udgangspunkt, og eleverne bliver som oftest inddelt i grupper, så der er mere plads til den enkeltes idéer til fortællingen, violinspil og kreativ udfoldelse, fortællingen blev døbt "Slottet".

Eleverne digter en historie med mange referencer til folkeeventyret og laver lyde med violinen til fortællingen - blæst, blade, bølger, edderkopper mm. De tegner et kæmpe slot, og jeg tvivler lidt på, at børnene kan overskue at tegne så stor en (sammenhængende) tegning. Men i løbet af meget kort tid har et par af pigerne tegnet omridset af et mægtigt kongeslot med tårne, flag, skydeskår og fangekælder. Og hurtigt er alle i gang med maling og pensler. Det skal bruges som bagtæppe i forestillingen, og de fremstiller edderkopper af piberensere, som bruges til pynt på scenen.

Figurerne i fortællingen prøver at danse, marchere, synge, være edderkopper, soldater, spøgelse, konge, dronning og prinsesser. I skoletiden laver eleverne logbøger undervejs i forløbet, og der er fremsat til en folder til publikum.

Rytmiklæreren samler alle idéerne til en lang fortælling, og det munder ud i to forestillinger, en for forældre og en for skolens elever samt de svenske projektdeltagere.

Dette projekt favner den bredeste faglighed med deltagelse af billedkunstner, børnehaveklasselærer, rytmiklærer og violinlærer.

Konference – Udvikling af børns sprogfærdigheder via æstetiske læreprocesser

Som afslutning på projektet afholdes tirsdag d. 10. marts en konference på Hotel Frederiksdal i Lyngby. På konferencen deltager danske og svenske projektdeltagere. Konferencen er desuden åben for tilmelding af fagpersoner i Lyngby-Taarbæk Kommune og bliver hurtigt overtegnet med plads til i alt 100 deltagere.

Målet med konferencen er at belyse aspekter af projektets overordnede tema i form af tre forskellige oplægsholdere:

Lars Brinck:

Lektor, ph.d. og forsknings- og udviklingsleder på Det Rytmske Musikonservatorium. Hans oplæg handler om læring som socialt og relationelt fænomen samt om det "at jamme" – at finde på sammen med andre – som understregning af, hvordan læring må forstås som skiftende deltagelse i skiftende praksisser, og hvordan de to perspektiver ikke kan adskilles.

Dorte Futtup:

Professionel mundtlig fortæller. Hendes oplæg handler om, hvordan den mundtlige fortælling skaber nærvær, identitet, sammenhæng og fællesskab. Hvordan den taler til børns fantasi og følelser samt stimulerer deres sproglige udvikling og fortællelyst.

Lene Tanggård:

Cand.psych., ph.d. og professor i pædagogisk psykologi. Hendes oplæg handler om kreative læringsmiljøer, leg, om improvisation i relation til den pædagogiske praksis, samt det at have viden om pædagogiske metoder, redskaber og teknikker til en legende og skabende pædagogik.

Konferencen er tiltællagt, så der ind i mellem de tre oplæg er afsat tid til grupperefleksion og musikalske indslag. Blandt andet optræder elever fra Lyngby Musikskole med en suite komponeret i fællesskab med svenske elever som en del af delprojektet "Låten går rundt".

Hvilke spor har projektet sat:

Der hersker generelt stor tilfredshed blandt deltagerne med at have deltaget i projektet. Alle ønsker at bruge de indhøstede erfaringer. Deltagerne vil gerne fortsætte samarbejdet på tværs af institutionerne, hvis det er muligt.

Både børn og voksne har deltaget med en meget positiv tilgang. Børnenes forældre fortæller, at børnene har talt hjemme om deres oplevelser med projektet og udstillingen. Gennem hele forløbet har der hersket en rigtig god stemning og masser af aktiviteter på tværs af institutioner og faggrupper. Alle har været utrolig samarbejdsvillige og ville gerne have det til at lykkes på en god og konstruktiv måde. Det giver mening, når alle arbejdede hen mod det samme mål. Og så har det været pragtfuldt med nye ideer og vinkler til praksis.

"Det har været en stor glæde og fornøjelse at indgå i de forskellige samarbejdsrelationer. Jeg står ofte alene i min hverdag med mange valg og beslutninger, der skal tages. Som gruppe fungerede vi godt sammen fra start og ville det samme. Det vil jeg savne.

Børnene har haft mulighed for at udforske egen kreativitet med en nysgerrig og udfordrende tilgang. De har set nye sider af deres udtryksmuligheder. Der har været fokus på børnenes deltagelse og udbytte i processerne undervejs. Det fælles fokus på børnenes deltagelse har givet god energi og respekt for hinandens faglige tilgang.

Undervejs i forløbet er det vigtigt "at holde gryden i kog". Aftaler deltagerne imellem er med til at sikre, at der løbende sker aktiviteter. Derfor er det godt at have booket aftaler med hinanden, samt at erstatte eventuelt aflyste med nye.

Det er givende at notere planer, refleksioner, ideer, aktiviteter og refleksioner undervejs. Det er ligeledes vigtigt, at kolleger, som ikke deltager i projektet, løbende informeres om overvejelser og diverse aktiviteter, så der kan ske en afsmittende virkning.

Til andre som ønsker lignende projekter - kast jer ud i det, det giver så meget igen! Vi håber igen at få mulighed for at indgå i samarbejde på tværs af faggrupper og landegrænser.

September 2013

Projektmode

Sverige

December 2013

Projektmode

Danmark

April 2014

Udstilling

på Stadsbiblioteket i Lyngby-Taarbæk

Danmark

Maj 2014

Konference

om språkutveckling och estetiska lärprocesser

Sverige

Oktober 2014

Udstilling

på Galleri Lyktan i Skogås

Sverige

Mars 2015

Konference

om språkutveckling och estetiska lärprocesser

Danmark

Denne bog

kan downloades som pdf på følgende
hjemmesider:

Huddinge kommun
www.huddinge.se

Lyngby-Taarbæk kommune
www.ltk.dk

Kulturföreningen Lyktan
www.lyktan.net